

AKADÁLYOZÓ TÉNYEZŐK A SZÜLŐK ÉS PEDAGÓGUSOK KÖZÖTTI KOMMUNIKÁCIÓBAN

The Communication Barriers between Teachers and Parents in Primary Schools

Ozmen, Fatma – Akuzum, Cemal – Zincirli, Muhammed – Selcuk, Gulenaz

A különböző oktatási intézményekben tanuló diákok pályájára erőteljes hatást gyakorol a szülei és pedagógusaik közötti kapcsolat minősége. Az Ozmen, F., Akuzum, C., Zincirli, M. és Selcuk, G. alkotta kutatócsoport tanulmányának¹ középpontjában a szülők és tanárok közötti kommunikáció akadályainak vizsgálta áll. Kutatásukban általános iskolai pedagógusok megkérdezése során azonosították és tipologizálták a szülő – pedagógus közötti kapcsolat akadályozó tényezőit.

Bevezetés

Az optimális szülő - pedagógus közötti együttműködés alapvető feltétele a hatékony kommunikáció. A szülők tájékoztatása gyermekük iskolai fejlődéséről, az osztályban elfoglalt helyéről, a diák otthonról hozott problémáinak megértése, a szülői támogatás biztosítása létfontosságú a gyermek motivációja és sikere szempontjából. Mindezek fennállása nem csupán a diákok iskolalátogatási szokásaira, tanulási teljesítményére, illetve iskolai pályájára van hatással, hanem sokoldalú előnyt jelent a szülők, a tanárok, s ily módon az oktatási intézmény számára is. Azonban a hatékony oktatás és oktatásszervezés feltételei között a diákokkal és szüleikkel folytatott kommunikáció mellett kiemelkedő jelentőségű a pedagógusok és oktatási intézmények vezetői között zajló folyamatosan párbeszéd is.

A szülő – tanár közötti kommunikáció

Az oktatási intézmények képviselői és dolgozói az egészséges szülő – tanár közötti kommunikáció megteremtésére törekednek. Azonban a gyakorlatban számos

¹ Ozmen, F., Akuzum, C., Zincirli, M. & Selcuk, G. (2016): The Communication Barriers Between Teachers and Parents in Primary Schools. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 26-46

akadályba ütköznek a különféle kommunikációs szinteken, amelyek negatívan befolyásolják a létrehozni kívánt párbeszédet. Ezek az akadályok számos forrásból eredhetnek, például az iskolai erőforrásokból, pedagógusok szakmai fejlettségének szintjéből vagy a családi és környezeti jellemzőkből. Az iskolai erőforrásokba gyökerező akadályok közé sorolhatóak a tanárképzés szülőkkel való kapcsolattartásra fókuszáló szegmensének hiányosságai, a megfelelő kommunikációs képességek hiánya, az alternatív megoldások keresésének hiánya, illetve a megfelelő tárgyi feltételek biztosításának hiánya. A szülők negatív iskolai tapasztalatai, a rugalmatlan időbeosztás, illetve az üzenetek befogadásának és közlésének folyamatában felmerülő akadályok a családi és környezeti jellemzőkbe gyökereznek. A manapság egyre nagyobb tekintélynek örvendő és egyre több funkcióval felruházott iskolai szervezetek szintén az esetlegesen adódó akadályok áthidalását, a hatékony és rendszeres kommunikáció megteremtését, és a jobb együttműködés kiépítését célozzák meg.

A kutatócsoport vizsgálatának fókuszában álló kommunikáció, illetve a szülők és pedagógusok közötti párbeszéd gátló tényezőinek feltárása elengedhetetlen, ugyanis az oktatási célok hatékony megvalósításának alapfeltételét képezik. A felek közötti párbeszéd támogatása hozzájárul a tanulók iskolai eredményeinek javításához a szülők, diákok, tanárok és iskolák által biztosított környezeti feltételek optimalizálása révén. Számos kutatási eredmény számol be a diákok tanulásának pozitív elmozdulásáról a különféle eszközökkel támogatott szülő – pedagógus közötti párbeszéd hatékonyságának növekedését, az iskola és a szülők közötti kölcsönös bizalom és támogatás javulását, illetve az aktív szülői részvétel mértékének emelkedését követően. Az aktív szülői részvételre irányuló egyre fokozódó figyelem jelentős szerepet játszik a szülők szerepvállalásának növelésében. Ennek eredményeként egyes oktatási intézmények teret biztosítanak különféle szemináriumok megrendezésének, melyek a szükséges erőforrások és feltételek biztosítása révén a szülők és tanárok közötti interakció fejlesztését, illetve a szülők iskolai életbe való integrálását célozzák meg.

A kutatás módszerének bemutatása

Ozmen és munkatársai a szülők és pedagógusok közötti kommunikációt vizsgáló kutatásában azoknak a tényezőknek az azonosítását és leírását tűzte ki célul, melyek megakadályozzák a hatékony párbeszéd kialakulását és gyakorlását. A kutatócsoport a kérdőíves adatgyűjtés módszerével élt. A vizsgálati minta a törökországi Elazing

város 317 általános iskolájának 3968 pedagógusából állt. A rétegzett és random mintaválasztás eredményeként 21 iskola 806 pedagógusának megkérdezésére került sor a 2011/2012-es tanév során. A kitöltött és visszaküldött kérdőívek közül végül 514 volt teljes, így azok bizonyultak elemzésre alkalmasnak.

A kérdőívben megfogalmazott 21 kérdés 4 változó köré szerveződött. Így az *egyéni jellegű akadályok*, a *szociokulturális*, az *elérhetőségi* és a *térbeli-státusbeli akadályok* fennállása és mértéke került elemzésre. A kérdőív kérdéseinek megválaszolása a kutatócsoport által (a Likert – féle skálázási rendszer alapján) egyéni módon összeállított skálázásos válaszadási lehetőségek megjelölése által történt. Ennek alapján a válaszadók a *mindig, általában, néha, ritkán* és *soha* fogalmak közül jelölték meg az adott kérdésre adható, helyesnek tartott választ. A nyert adatokat az SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) adatelemzési szoftver segítségével dolgozták fel.

A kutatás eredményei

A kérdőívben szereplő válaszok alapján négy nagy kategóriába sorolták a szülő – pedagógus közötti kommunikációban felmerülő akadályokat. Ennek alapján elkülönítették az *egyéni jellegű*, a *szociokulturális*, az *elérhetőségi* és a *térbeli - státusbeli akadályok* csoportjába tartozó tényezőket. A 21 itemből álló kérdőívben az egyéni jellegű akadályokra 7 item, a szociokulturális akadályokra 4 item, az elérhetőségi akadályokra 5 item, illetve a térbeli – státusbeli akadályokra szintén 5 item vonatkozott. A kérdőíves vizsgálatban az *egyéni jellegű akadályok* között olyan gátló tényezők jelentek meg, mint a szülők oktatási intézményhez fűződő előítéletei, a szülők írástudatlansága, a gyermekükre vonatkozó negatív megjegyzések miatti aggodalom, az iskolavezetéssel kapcsolatos kifogások. A *szociokulturális akadályok* között a vallási hovatartozásból adódó eltérésekből, a gyenge társadalmi-gazdasági feltételekből, az alacsony iskolai végzettségből, valamint a szülői elfogultságból fakadó gátak kerültek vizsgálatra. Az *elérhetőségi akadályok* a nem nyíltan megfogalmazott szülői igények és vélemények, a tanárra való oda nem figyelés, a szülők megszólíthatatlansága, a nem elégedő szülőkre fordított időkeret, a gyermekről való beszélgetés nehézségei köré szerveződtek. A *térbeli-státusbeli akadályok* az oktatási intézménytől térben távol lakó családok nehézségeit, az iskolai beszélgetésekre szolgáló terek hiányosságait, a tanárok és szülők közötti státusbeli különbségekből adódó problémákat, illetve a szülőkkollégákkal való viszony kihívásait fedik le.

A kérdőíves vizsgálatban résztvevő pedagógusok válaszai és nemi hovatartozása között nem mutatkozott szignifikáns különbség. A válaszadó pedagógusok az *egyéni jellegű akadályok* előfordulásának gyakoriságaként az *általában* fogalmat jelölték meg legtöbbször, míg a kérdőívben szereplő a *szociokulturális, elérhetőségi és térbeli-státusbeli akadályok* előfordulását *ritkán* becsülték. Az eredmények alapján az egyéni jellegű akadályok gyakoribb előfordulása a különböző szaktantárgyakat oktató pedagógusok véleménye alapján emelkedik ki a többi közül. Ehhez az is hozzájárult, hogy a válaszadók között számos olyan pedagógus formált véleményt, aki más szakmai végzettséggel rendelkezett, mint amit aktuálisan oktatott. Így a munkája során lényegesen több személyes akadályt vélt felfedezni, mint a többi, saját szakjában oktató tanár.

A vizsgálatban résztvevő pedagógusok válaszai és az oktatásban eltöltött éveinek száma között összefüggés mutatkozott. Az eredmények alapján a pedagógusok pályán eltöltött éveinek száma hatással van a felfedezni vélt akadályok arányának alakulására. A pedagógusok az oktatásban eltöltött évek előrehaladtával egyre kevésbé szembesülnek egyéni jellegű akadályokkal. A válaszadók közül a pályakezdők, azaz a legfeljebb öt éves régiséggel rendelkezők szignifikánsan több személyes akadályt jelöltek meg, mint kollégáik. Ennek hátterében a pedagógusi pálya kezdeti nehézségeinek, kihívásainak hatása áll. A gyakori elérhetőségi akadályokról azonban zömében a 16 évnél régebbi oktató pedagógusok formáltak véleményt, akik jelentősen nagyobb szakmai tapasztalattal rendelkeztek.

A kutatás eredményeként a szülő - pedagógus közötti kommunikációt negatívan befolyásoló tényezők között megtalálhatóak a fizikai távolságból adódó nehézségek, a nyelvi különbségek, a képviselt értékek eltéréseinek hatásai. Továbbá a szülők és pedagógusok közötti kapcsolattartás minőségére negatív hatással van, ha a közöttük lévő interakciók kizárólag érdekekhez fűződnek (pl.: pénzügyi támogatás kérése). Ennek velejárója, hogy a szülők nagy hányada informálatlan gyermeke iskolai helyzetét illetően, mely fokozza a szülői bizalmatlanság mértékét, s így módon negatívan befolyásolja a szülői közreműködés alakulását. Azonban valamennyi háttértényező között megtalálható az időhiány mint a szülő – tanár kapcsolatot negatívan befolyásoló tényező.

Kutatási következtetések

Mivel a hatékony oktatás nem csupán a diák – tanár interakción alapszik, hanem az iskola vezetői, pedagógusai és a gyermekek szülei közötti kommunikáción is, egy nyitottabb oktatáspolitikai megoldást jelenthetne, mely által megfelelő feltételeket lehetne biztosítani a kommunikációs akadályok mérsékléséhez. Ozmen és munkatársai tanulmányukban megfogalmazzák annak szükségességét, hogy a pedagógusok ne csupán a tanítás művészetében szerezzenek jártasságot, hanem a szülőkkel és közösséggel való hatékony kommunikáció megteremtéséhez szükséges ismereteiket is bővítsék, fejlesszék. Továbbá az oktatási intézmények vezetőinek és pedagógusainak minél alaposabban meg kellene ismerniük a szülői közösség társadalmi és gazdasági jellemzőit annak érdekében, hogy a velük való kommunikációban növekedést tudjanak elérni. Ezek mellett javaslataikban kitérnek a nyitott oktatáspolitikai szemlélet fontosságára, mely lehetőséget biztosítana a szülőknél, hogy gyakrabban látogassanak el az oktatási intézmény falai közé. Ennek köszönhetően a szülők belülről is láthatnák a pedagógusok és diákok közös munkáját. A szülőkkel való partneri kapcsolat egyrészt lehetőséget nyújtana a szülői támogatás könnyebb elnyerésére, másrészt a tanulók széleskörű fejlődését tehetné lehetővé.

A megfelelő tudás és kompetenciák hiányában a tanárok azonban nem tudnak hatékony lépéseket tenni a szülőkkel való kapcsolat aktuális helyzetének javítása terén. Lehetőséget kellene teremteni olyan kommunikációs kompetenciát fejlesztő tréningeken való részvételre, melyek mind az oktatási intézmények dolgozói, mind a szülők számára elérhetőek lennének, s melyek előrelépést jelenthetnének a iskola képviselői, pedagógusai és a szülők közötti együttműködés terén. A szülők és pedagógusok közötti kapcsolat, a közöttük kialakuló párbeszéd akadályozó tényezőinek mindig zöld témája számos további kutatásnak szolgálhat alapjául.